

opisným formuláciám. Štylistická hodnota týchto výrazov má niekedy nezre-
teľné hranice, je v pohybe.

Z domácich výrazov sú to jednoslovné pomenovania ako *chyt, stup* (po-
môcky pri lezení na umelej stene), *krosák* (ten, kto sa venuje cyklokrosu),
barunka (galuska zn. Barum), *stár'* (nehrať pre priestupok), *rozosomečovať*
sa; ďalej sú to dvoj- a viacslovné spojenia ako *podkošový hráč, kondičná*
pripravenosť, palicová technika, trojkový hod, celoplošné atakovanie súpera,
krížny rotovaný bekhend. V posledných dvoch príkladoch sú spojenia kombi-
náciou domácich a cudzích slov. Podobne je to aj pri zložených slovách typu
profikalendár, profiring, profimúr. Časť profi- zastupuje adjektívum profesio-
nálny a v súčasnosti je vo zvýšenej miere produktívna. Podobne v príklade
topfavorit zastupuje časť top- prídavné mená špičkový, vynikajúci.

Veľmi rýchlo sa presadzujú internacionálne slová z oblasti športu. Špor-
toví novinári ich uprednostňujú pred ich domácimi ekvivalentmi najmä
vtedy, keď je domáci náprotivok príliš opisný alebo málo používaný. Niekedy
vedľa seba fungujú obidve podoby – domáca i cudzia, napr. *nátlaková*
hra/pressing. Miera zdomácnenia cudzích slov je rôzna – od citátových slov
ako *obávaní „fans“* (futbaloví fanúšikovia z Anglicka), *comeback* (návrat do
vrcholového športu), až po prispôbené ako *fiftin* (pätnásť bodov v tenise),
return (vrátená lopta), *singlista* (hráč stolného tenisu hrajúci dvojhru), *servo-
vať* (podávať loptu) a pod.

V športovom jazyku sa v hojnom počte vyskytujú slová utvorené univer-
bizáciou, základným postupom uplatňovaným pri ekonomizácii komunikácie;
napr. *definitíva* (definitívne rozhodnutie), *originál* (originálny program kraso-
korčuliarov), *klasika* (beh na lyžiach klasickým spôsobom). Univerbizácia je
základným stavebným postupom pri mnohých obrazných pomenovaniach,
metaforách typu *mamut* (mamutí mostík), *pišťalka* (rozhodca), *šnúra* (nie-
koľko víťazstiev za sebou). Sú to nápadné jazykové prostriedky, ktoré
ozvlášťujú športové prejavy, sú pre šport charakteristické a majú expresívne
zafarbenie. Mnohé z týchto pomenovaní fungujú desaťročia, stále však vzni-
kajú nové. Je prirodzená otázka, odkiaľ pochádzajú tieto najpoužívanejšie
obrazné pomenovania.

Ak vymenujeme za sebou výrazy (v krátkom kontexte) ako *bombou*
získal vedenie, časovaná homba-Kirvesniemiövä (lyžiarka), *strelba „slepými*
patrónmi“, *atmosféra nabitá kvalifikačným ekrazitom, dynamitová ľavačka,*
bombardérka, kanonierka, strieľať gól, bombardovať servismi supremový
koberec – je na prvý pohľad jasné, že ide o terminológiu blízku vojenskej.
Tento fakt bol po druhej svetovej vojne predmetom kritiky športovej publi-
cistiky (Amstad, 1978). Túto súvislosť s vojenskou terminológiou si súčasný
recipient pri bežnom vnímaní, pri bežnej komunikácii zrejme vôbec neuve-
domuje. Slovo bomba mu v športovom kontexte nepripomína vražedný
nástroj. Používanie výrazov a spojení z vojenského prostredia ani dnes nie je
zriedkavé, porov. napr. vyjadrenie *bažanti prekabátili mazákov*, v ktorom
aktualizujúco vyznievajú slangové výrazy *bažant* a *mazák*.

Ďalším zdrojom obrazných výrazov a zvrátov je aktualizovaná významová
prenesenosť neutrálnych, resp. odborných slov z rôznych oblastí nášho živo-

ta. Vo veľkej miere sú tieto výrazy a zvraty inšpirované technikou *magnet*
podujatia, prebudili sa „rakúske rýchliky“ (zjazdové lyžovanie), *strojová kom-*
binácia, nováčik majstra úplne prevalcoval, ďalej prírodou: *orol* (o skokanovi
na lyžiach), *štrukou boli hráči Interu* (štruka je tu symbolom dravosti, dravej
hry futbalistov), *karibský blesk M. Otteyová* (bežkyňa), *vichor* zn. *Schneidero-
vá* (zjazdová lyžiarka); poľnohospodárstvom: *gólová úroda, liaheň talentov*,
hudbou: *koncert majstra sveta, najlepší koncert pod taktovkou Illuchého,*
Orgel umme dirigoval banický kolektív, *mali sme sólistu, šláger sezóny* (najpri-
ťažlivejšie stretnutie); filmom a divadlom: *všetko sa dialo v réžii našich*
fariieb, hrali podľa scenára, tanečník, tanečnica (o slalomároch), *nafilmovaný*
faul (hráč predstiera, že bol faulovaný); „kuchyňou“; *zákusok* (dobrá hra),
strelci sú vzácnym korením, gólová hostina (veľa gólov), *Becker si zamaškrtil*
(tenista hral s chuťou); v porevolučných časoch i politikou a ekonomikou:
katastrofický scenár, okráhly stôl, veľký výpredaj hráčov (napr. futbalisti od-
chádzajú hrať do zahraničia a ich klub dostane za prestup určitú finančnú
čiastku). Ďalej súvisia obrazné pomenovania s rôznymi profesiami, ktoré
reprezentujú vlastnosti prisudzované športovcovi, resp. jeho vynikajúce výko-
ny: *žonglér s celulozovou loptičkou* (stolný tenista), *kozmonaut Nykänen*
(skokan na lyžiach). Obrazné pomenovania sú často výpôžičkami z výraziva
používaného pri kartových hrách: *eso* (nechytateľné podanie v tenise i fa-
vorizovaný hráč), *hruť bez úzov* (bez výrazných osobností), *mal' tromfy*
v talóne, priznať farbu atď.

Doteraz sme sledovali prostriedky a postupy prispievajúce k zvýšeniu
jazykovej ekonomie. Je v kompetencii športového novinára odhadnúť správ-
nu mieru kondenzácie textu. V prípade prekročenia určitej hranice sa ten-
dencia k ekonomizácii prejavu stáva negatívom, prekážkou v komunikácii.

Dostávame sa k tretiemu „naj“ – úsiliu sprostredkovať informáciu čo
najoriginálnejšie. Prečo originálne? Neboj by novinár novinárom, keby sa
nesnažil podať správu zaujímavu, nezvyčajne, objavnú. Pokúša sa zaujať
čitateľa nielen obsahom, ale aj pútavou formou. Toto úsilie neprospieva
úspornosti prejavu, pôsobí opačným smerom. Spôsobuje, že novinár nenapi-
še, že ide o mužstvo z Trenčína, ale *mužstvo spod hradu Matúša Čáka*,
podobne uprednostní formuláciu *miláčikovia Žitného ostrova* pred vyjadre-
ním futbalisti z Dunajskej Stredy a v texte sa množia rozvetvené, kvetnaté
slovné spojenia. Tu si možno položiť otázku: Sú tieto slovné spojenia až
také originálne? Zo začiatku zrejme boli, ale ich rozšírenie, frekventovanosť
spôsobuje, že prejav namiesto ozvláštnenia monoitizujú. Zisťujeme, že
športoví novinári pestujú akýsi „barokový“ spôsob vyjadrovania, svoje „vyná-
lezy“ si navzájom požíciavajú. Autor sa teda dostáva do anonymity a športo-
vé stránky novin hýria hokejistami spod hradu Matúša Čáka, futbalistami
z krajiny tulipánov, poslednými hviezdmi rozhodcu, mužmi v pásikavých dre-
soch atď.

To je však hraničná situácia, krajný prípad, keď opakovaná „originál-
nosť“ prechádza do klišovitosti. Najmä na tento jav je zameraná kritika
jazyka športovej publicistiky. Náš materiál ukazuje, že táto kritika nie je vždy
oprávnená. Faktom však zostáva, že multiverbizované slovné spojenia od